

‘Ook in detentie blijf je vader’

In Nederland zijn er zo’n 25.000 kinderen met een ouder in detentie.¹ Van de gedetineerde vrouwen is 65 procent moeder. Van de mannen, het merendeel van de gevangenisbevolking, is veertig procent vader. Voor moeders in detentie en hun kinderen is inmiddels wel wat aandacht, maar hoe zit het met de vaders?

In gesprek met Winie Hanekamp, manager van expertisecentrum K I N D, blijkt dat er voor gezinnen met een ouder in detentie formeel relatief weinig is geregeld. “Eén van de redenen dat het expertisecentrum is opgericht. Om alle kennis en kunde over kinderen van gedetineerde ouders te bundelen en een centrale vraagbaak voor professionals, ouders, kinderen en familie te zijn.” Angela Verhagen, sinds 2020 promovenda op een onderzoek naar gedetineerde vaders en hun kinderen aan de Open Universiteit en de Avans Hogeschool, vult aan: “Medewerkers bij de politie en binnen het justitiële stelsel zijn in principe verplicht om een kindcheck te doen bij een arrestatie (onderdeel van de Wet Verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling voor professionals die met volwassen cliënten werken, red.). Maar in alle hectiek wordt deze niet altijd uitgevoerd. Het is onduidelijk welke instantie eindverantwoordelijk is, daardoor pakt eigenlijk niemand deze rol op en ontbreekt vaak een follow-up.”

Onderzoek vaders en kinderen

Wat zegt de wetenschap over kinderen met een ouder, en meer specifiek een vader in detentie? “We weten dat het onderhouden of herstellen van contact vanuit detentie, enkele uitzonderingen daargelaten, erg positief is voor zowel kind als vader”, vertellen Angela en Winie. Voor kinderen is het goed om hun vader (en de gevangenis) regelmatig in het echt te zien, zodat ze hun beeld niet baseren op verhalen van anderen of op een ideaal- of schrikbeeld. “Veel onderzoek naar gedetineerde vaders en kinderen is gericht op detentie als risicofactor en de negatieve gevolgen van een gedetineerde vader hebben, zogenaamde *detentieschade*. Maar we moeten ook oog leren hebben voor beschermende factoren. Welke gezinnen zijn veerkrachtig en waarom? Als we deze

processen beter leren begrijpen, kunnen we gedetineerde vaders en hun gezinnen ook beter ondersteunen en dragen we bij aan het verminderen van stigma”, aldus Angela Verhagen.

Handelingsverlegenheid professionals

Welke vragen stellen professionals en gezinnen die contact opnemen met het expertisecentrum?

Winie Hanekamp: “Professionals weten vaak niet veel van de gesloten wereld die detentie is, dat maakt onzeker. Veel vragen komen voort uit handelingsverlegenheid. Hoe kan ik het onderwerp het beste bespreekbaar maken? Soms horen professionals pas later dat vader al een tijd in detentie zit, omdat er veel schaamte kan zijn bij het achterblijvende gezin. Dan hoor je bijvoorbeeld dat vader weg is voor werk of vakantie, maar dat valt niet vol te houden als er veel tijd verstrijkt en vader nog steeds niet terug is.” In de meeste situaties is het beste advies om de detentie van de vader open en eerlijk te bespreken met het kind, op het niveau van het kind – de meeste kinderen voelen toch wel aan dat er ‘iets’ aan de hand is en betrekken het anders misschien op zichzelf – en vooral ook aan kinderen zelf te vragen wat ze nodig hebben en wie ze er graag bij willen betrekken.

Angela Verhagen: “Probeer niet te oordelen over de vader in detentie, er is al zoveel stigma en zelfstigma. Daarbij staat in detentie zitten niet gelijk aan een slechte vader zijn. Besef dat de vader nog steeds de ouder van het kind is, ook al is hij op dat moment geen dagelijkse opvoeder.”

‘Tot morgen, pap’

Er bestaat al mooie initiatieven om gezinnen met een vader in detentie te ondersteunen, waarnaar professionals kunnen verwijzen.

Joël en David

In de Penitentiare Inrichting Alphen aan den Rijn vertellen Joël – vader van zes – en David – vader van twee – over hoe waardevol de contactmomenten met hun kinderen zijn. Joël: “Je leeft echt toe naar de tijd die je mag doorbrengen met je kinderen. Deze momenten bieden mij hoop en structuur. Natuurlijk zou ik mijn kinderen het liefst vaker zien, maar ik ben blij met wat er kan”. Hetzelfde geldt voor David, hoewel hij ook onzeker is: “Mijn kinderen zijn altijd erg nerveus als ze hierheen komen en ik ben dat ook. Ik doe wat ik denk dat goed is, maar soms weet ik het niet.”

Beide vaders ervaren zelfstigma. Joël: “Als je hier zit, maakt dat je automatisch een slechte vader.” David: “Ik ben wel vader, maar kan eigenlijk niks voor mijn kinderen betekenen.” Als verbeterpunten in de ondersteuning noemen ze een snellere aanvraagprocedure voor begeleiding en een betere afstemming tussen instanties. David zou ook graag met ervaringsdeskundigen over het vaderschap in detentie praten, in plaats van met medewerkers of medege-detineerden. David: “Er wordt wel over gesproken, maar het gaat toch om je kinderen, je bent dus voorzichtig met de informatie die je deelt.”

De namen van de vaders zijn gefingeerd.

Een overzicht staat in de recent verschenen gids *Jij staat er niet alleen voor*.² Zo organiseren veel penitentiare inrichtingen (PI's) speciale vader-kinddagen, waarbij zij een paar uur samen kunnen spelen en praten in een kindvriendelijke setting. Ook is er in vrijwel alle PI's de training *Mijn kind en ik* door Stichting Exodus Nederland, waarbij vaders in groepsbijeenkomsten bespreken welke impact detentie op hun kind kan hebben en hoe ze hun vaderschap in detentie (en daarna) kunnen vormgeven.

Volgens Marieke van Zwam van Exodus vinden vaders deze training heel waardevol. “Er is nog geen grootschalige evaluatiestudie uitgevoerd, maar de eerste reacties zijn veelbelovend. Of de training daadwerkelijk bijdraagt aan een betere vader-kindrelatie valt nog te bezien, maar het draagt in ieder geval bij aan bewustwording. Vaders leren echt kijken vanuit het perspectief van hun kind.”

Naast de training zijn er kampen, waarbij kinderen meerdere dagen achter elkaar hun vader kunnen bezoeken en samen verbindende activiteiten ondernemen. “Voor kinderen is het heel fijn dat ze dan ‘tot morgen, pap’ kunnen zeggen. Veel kinderen vertellen dat ze hun vader tijdens het kamp vaker zien dan normaal tijdens een heel jaar. Zo'n uitspraak geeft je een goed idee van wat zo'n kamp voor kinderen kan betekenen.”

Transmuraal en systemisch werken

In sommige gezinnen bestaan al problemen voorafgaand aan de detentie van vader. Die komt daar dan bovenop. Maar, benadrukt promovenda Angela Verhagen, zeker niet alle gezinnen met een ouder in detentie zijn een ‘probleemgezin’. “Veel van deze gezinnen zijn prima in staat om te functioneren, eventueel met behulp van laagdrempelige ondersteuning, want veel vragen zijn er vaak wel.”

Een transmurale – een mooie uitdrukking in deze context – en systemische aanpak is in alle gevallen belangrijk. Verder pleit Winie Hanekamp voor kennisvergroting bij eerstelijns professionals en professionals in het onderwijs.

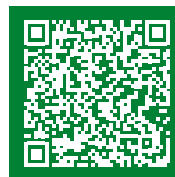
Angela is al met al positief. “Het onderwerp staat al veel beter op de agenda en behoort sinds 2018 zelfs tot de aanbevelingen van de Europese Raad.”³

Voorlopige conclusie: we moeten het als professionals samen waarmaken voor deze groep kinderen, juist omdat er formeel nog niet zoveel geregeld is.

tekst: Sanne de Vet

beeld: Expertisecentrum K I N D

- ¹ De Kinderombudsman (2017), *Zie je mij wel? Kinderen met een ouder in detentie*.
- ² Expertisecentrum K I N D (2023), *Jij staat er niet alleen voor. Een gouden gids voor familieleden en onderwijs bij detentie van een ouder*. <https://expertisecentrumkind.nl/2023/01/17/gouden-gids-jij-staat-er-niet-alleen-voor/>

- ³ Recommendation CM/Rec(2018)5 of the Committee of Ministers to member States concerning children with imprisoned parents (Adopted by the Committee of Ministers on 4 April 2018 at the 1312th meeting of the Ministers' Deputies).